

DŽEVAD
ŠABLJAKOVIĆ

ONI

■ Laguna ■

Copyright © 2016, Dževad Sabljaković
Copyright © ovog izdanja 2016, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Uni i Igoru, njima.

Sadržaj

S njima	9
<i>Camera uno</i>	17
Damin gambit.	25
Makar psi	39
Crveno lišće	51
Hroničari	59
Egzibicioni skok.	71
Maja, posljednji put.	81
Prepoznavanje.	89
Parabola	101
Nenadova kula	113
Truli snijeg.	121
Toplina njenog nehaja	129
Kula Radetina	139

TRIPTIH I.151
Dom153
Niz put173
Vrt191
TRIPTIH II205
Vrijeme ljubavi207
Na njihovoj strani.221
Tamo prijeko229
<i>O piscu</i>241

S njima

Kad budemo „mi“, ćutaću bez sumnje kao oni. Sada mogu da govorim dok sam s ove strane, takoreći u predvorju, i zato kaŕem: oni. Pređem li nevidljivu granicu, otvore li mi se vrata koja sam nazreo, od mene ništa nećete ćuti. Kao ni od Ivana, Olega, Ide ili Gorana. Od njih se zasigurno ništa nije moglo niti moŕe saznati. Kao kamen su. Drŕali su se tako da se niko nije usuđivao ni da ih pita. Ne zato ŕto su bili osioni ili preki, ne, moglo se s njima poprićati i ćaskati o kojećemu, ali bilo je neŕto pred ćim se moralo stati. Naprosto se moglo osjetiti: neŕto u njima bilo je tamni vilajet.

Pretpostavljalo se i nagađalo, ali niko sa sigurnošću nije mogao i da tvrdi da zna ko su i otkad su to ŕto jesu. Prićalo se da su u vezi s ćudnim poslom za koji je potrebna nekakva posebna osjetljivost i sposobnost,

nešto u najmanju ruku ravno talentu; to ni u kom slučaju nije za svakoga jer je blisko umjetnosti, zanosno a strogo poput ugovora sa svjetskim filmskim kompanijama, sve u svemu, šta god se mislilo i naklapalo, svima je bilo jasno da oni nisu makar ko. Tamni vilajet koji su nosili u sebi udario je na njihova lica, držanje i način na koji su razgovarali čudesan pečat, koji ih je činio tuđim i uznositim. Niko se nije mogao sjetiti jesu li ikad bili drugačiji ni da li je taj pečat nekad nastao ili je tu oduvijek. Pošto su, uz sve to, bili snažni i lijepi, teško da se ko mogao oteti nehotičnom i potajnom divljenju, zavisti, pa, nerijetko, i mržnji.

Pouzdana se znalo da su bili na svim stranama svijeta, na veoma dalekim, nevjerovatnim mjestima, odlazili su i dolazili za svih godišnjih doba, pa se o njima podozrivo šaputalo da su prokleti i izopšteni, ali i da su izabranici, rijetki su, ali ih je bilo i ima posvud, poznaju se i prepoznaju, druže se i snuju. Niko nije znao da li i ko upravlja njima, kako i gdje dobijaju zadatke. Primjećivalo se tek da su nekud odlazili, naprosto bi iznenada nestali i bili odsutni kraće ili duže vrijeme, ali o tom odsustvu ni sa kime nisu govorili, pa niko nije imao o tome šta da kaže. Zato valjda, izuzev među sobom, prijatelja nisu imali: u prijateljstvu se odaju i najskrivenije stvari, a njihovu tajnu niko nije znao. Usamljenost i ćutanje su cijena koju su morali da plate važnosti i uzvišenosti onoga čemu su bili posvećeni.

Stariji su pričali da je takvih u našoj varoši već bivalo, ali da se nisu mogli tu održati, pa su odlazili neznano kud i brzo su zaboravljani. Čudili su se kako ovi opstaju, nazivali su ih vjedogonjama i tvrdili da su u davna vremena raspolagali tajanstvenom i pogubnom moći, pa ih ni sretati nije valjalo, nekmoli poprijeko ih pogledati ili im se zamjeriti.

Nije li ih zaista dotaklo krilo svemoći ili besmrtnosti, pitao sam se katkad s divljenjem i jezom, ali većina mojih sugrađana nije tako nešto ni pomišljala; smatrali su ih dangubama i lutalicama što u vjetar žive, kapom vjetar tjeraju, ili su tvrdili da su špijuni, kurve, štaviše ubice, debelo plaćeni razumije se. I sâm bih vjerovatno prestao da im se divim i počeo da ih gledam kao ljude na svoju ruku, što rabe neku sumnjivu naklonost i povoljnost ili se doista bave nečasnom rabotom, da nije bilo susreta s Idom.

Cijela priča i jeste taj neočekivani susret. Jer, usred ljetovanja, po najvećoj pripeci, popeti se na vrh planine, i to ostrvske planine, bez cilja koji bi opravdao naporno penjanje i pogled s visine kao krunu tog napora, i tamo gore, na pustoj visoravni, stotine kilometara od naše varoši, ugledati Idu – tome doista ni slučaj ne može držati sve konce.

Ali, ako ću redom, u ovom dijelu priče na moje oznojeno tijelo prijanja svjež, iako blag i mek, visinski vjetar, ispod kojeg sam bio sve do uzlaska na sam vrh. Dolje, na plaži, pored mjestanceta koje je, smješteno u skutu

planine, naličilo kakvom gnijezdu, vukao se povazdan mlitav, sparan, gotovo smrdljiv vjetarak. Ovdje, na vrhu, vjetar što je povijao suve trave i u rijetkom grmlju pravio jedva čujan šum kao da je dolazio iz drugog godišnjeg doba ili kraja.

Planina koja je prema moru i mjestancu mog ljetovanja bila strma i vrletna, na drugu se stranu blago spuštala u golemu visoravan. Poslije nekoliko koraka more je nestalo sa vidika, pa sam mogao biti ma gdje na kopnu, na bilo kojem brijegu ili planini, nikakve razlike nije bilo. I tada, u toj pustoši, na ulegnutoj visoravni, gdje sam mislio da, izuzev mene, nikog nema niti može biti, ugledah Idu. Da je mirovala, možda je ne bih ni otkrio. Zapazio sam najprije da se nešto kreće iza grmlja, zatim da to može biti samo ljudski stvor, da bih, kad sam prešao liniju zaklonjenosti, prepoznao Idu.

Ne bih se krio, javio bih se odmah iako mi je bila okrenuta leđima, ali dah mi se zaustavio i doista sam zanijemio: Idu kao da su skolile mađije ili ih je sama splétala. Izvodila je jake i silovite pokrete, napregnute do krajnosti, ali gipke i skladne, bez grčevitih trzaja. Kao da je zatezala dizgine buljuka konja i u isti mah odapinjala strijelu za strijelom, ti pokreti su iziskivali ogroman, činilo se nadljudski napor cijelog tijela, od listova na nogama do mišića na rukama, i dovodili ga u čudesne, pa i groteskne položaje. Idine ruke, dok se priginjala naprijed, kao da su, pružajući se, rasle iz samih sebe, produžavale se, a zatim prebirale po nekom nevidljivom

pletivu da bi, kao da su uhvatile tražene niti, poletjele nazad i, zatežući ih, primoravale tijelo da se savije unatrag, u vitak luk, gotovo do zemlje. Gledao sam je zadivljen i preneražen, ali dah i glas mi nije presjeklo samo to što sam vidio, nego, više od toga, ono što sam prepoznavao u sebi: njena igra budila je u meni porive i duboke trzaje koji su svakog trena mogli postati kretnje nimalo drugačije od njenih. Trnci me prožeše od saznanja da Idu nisu obuzele mađije niti ih ona sama stvara, da ne priziva nadzemaljske pojave i sile, već jednostavno radi, upravo je na poslu, o kojem se toliko nagađalo, slutilo i izmišljalo.

– Ida! – pozvah tiho – jer otići neprimjećen više nisam mogao, ni htio, a gledati je pritajen bilo je nedopustivo i sramotno.

Ona kao da nešto ispusti ili se u njoj i oko nje sve pokida, pa, kao da je izgubila ravnotežu, malo se zanesse, prije nego što se uspravi i stade kao što bi stala svaka iznenađena djevojka. Mene opet obli znoj. Maločasniji vjetar – zakleo bih se – pun, osvježavajući, čist, postao je spor, mlak i težak.

Pođoh prema Idi, ali ona bez riječi odmahnu rukom da joj ne prilazim. Ipak slutio sam: ne može biti neoprostivo što sam je vidio i dao joj to do znanja. Gledala me je i lice joj nije odavalo ljutinu ni zaprepašćenje: prije bi se reklo da je bila u nekom iščekivanju, blagoj nevjerici, radosnoj nedoumici. Stajali smo tako jedno prema drugom nekoliko trenutaka kao u kakvom obredu. Onda

se ona polako okrenu i pođe visoravni. Vjetar se sasvim stoplio kao dolje na plaži, postao je zamoran i mutan, pritiskivao me. Srce mi zalupa na samu pomisao: učiniti to dok Ida odmiče! Dok mi je okrenuta leđima!

Usudih se i pokušah: ništa nije bilo lakše. Ruke su mi se izokrenule kao Idine, tijelo propelo i nabreklo kao da se iznutra razdvojilo od svojih spona, a kosti se razminule: osvježavajući vjetar polazio je od mojih mišića, vena, pluća i zastrujao visoravni.

Ida zastade, a ja se vratih u svoje svakidašnje obličje i držanje. Ona, međutim, ne okrećući se, napravi pokret, hitar kao mig, kao treptaj lista – i zastruja umorni, truli, plažni vjetar.

Znao sam, tijelom sam znao i, da bih samom sebi dokazao da znam, vratih prethodni vjetar. Nije mi to bilo dovoljno: pojačah pokrete koje sam maločas prepoznao kod Ide, i njena duga kosa zaleprša se i zanese odostrag prema licu. Onda mi pade ne um da tek nešto malo promijenim i dotjeram u pokretima koje sam primio, koji su prešli na mene od Ide, i vjetar postade proljetnji, onaj što rascvjetava drveće i izgoni lišće, razvigor, što miluje obraze i budi sjećanja i čežnju.

Ida se okrenu i blago zanjiha glavom: s tim se nije igrati. Moji pokreti lako izabraše i označiše vjetar koji tu može i mora biti. I tad vidjeh da se Ida osmjehnu: prepoznavanje, bliskost i saučesništvo odavali su se na njenom licu.

S njima sam, jeza i luda radost me obužeše. Moji pokreti su u savezu, dosluhu, sprezi sa svim vjetrovima svijeta. Naredan sam svakom od njih. Trebalo je samo otkriti to što oduvijek mogu: određivati i obilježavati buru ili jugo, kako bijeli tako i zli vjetar, vihor, košavu i sjeverac, krivac i ustoku, vjetar s dvora ili onaj s kraja.

Ne činim to još. Čekam. Možda već dugo. Ali znam: u ovom poslanju ne smije biti nestrpljenja i strasti. Možda je čekanje iskušeništvo, a ove bilješke nešto što mora da nestane. Čekam spokojan: markeri vjetra, kako biste nas možda nazvali, ne mogu da gube niti dobivaju, sve dolazi samo po sebi. Tako mi se otkrilo zašto se o nama ništa ne zna. Naprosto zato što vam ni ovaj zapis neće dopasti šaka. Da vam i dospije u ruke, bilo bi uzaludno: ništa ne biste vjerovali. A kad biste i povjerovali da smo to što jesmo, da, blago rečeno, imamo upliva na kretanje, jačinu, smjer i – po tome smo i umjetnici, jeli – ljepotu vjetrova, ne bismo li našu moć morali da prometnemo u drugu i drugačiju tajnu?